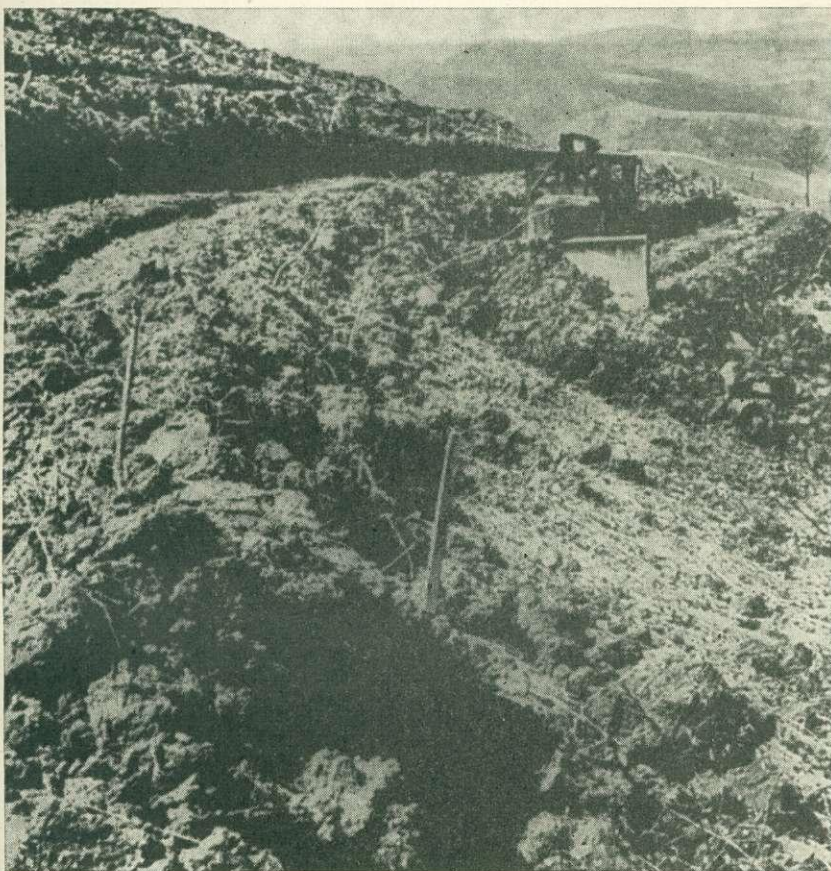

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 101. ÉVFOLYAMA

XV. ÉVFOLYAM 8. SZÁM 337—384. OLD. 1966. AUGUSZTUS

TARTALOM

<i>Dr. Sali Emil:</i> Mennyi fánk van ?	337
<i>Dr. Koller Mihály:</i> Talajvédelem és fásítás Pest megyében	346
<i>Dr. Járó Zoltán:</i> Tápanyaghiány-vizsgálatok és a trágyázási kísérletek eddigi eredményei	350
<i>Dr. Faller Jenő:</i> A kortárs följegyzése az Erdészeti Lapok alapításáról	354
<i>Dr. Aujeszky László:</i> Légköri frontálzónák az erdőben	356
<i>Csikós Tóth István:</i> Öntözött nemesnyártelepítés két évi tapasztalatai	358
<i>Dr. Papp László:</i> Anyatelepnélküli dugványtermelés lehetősége	363
<i>Király László:</i> Új fatermési nomogram	367
<i>Kiss László:</i> Kullancsok és betegségek	370
<i>Ott János:</i> Az ERTI közelítő kerékpár műszaki teljesítményvizsgálata	374
<i>Dr. Papp László:</i> Tavaszi időjárás 1966-ban	378

Irodalmi szemle

Az erdészeti szakmai egyesületek (<i>Dr. Keresztesi B.</i>)	380
Hatnyelvű erdészeti szakszótár (<i>Tompa—Szűcs</i>)	381
A kis nyárfacincér nemzedéke (<i>Szilágyi B.</i>)	382
Univerzális terepjáró kerekcsontatató (<i>Walter F.</i>)	382
A műtrágyák hatása a rezgőnyár fájára (<i>Szilágyi B.</i>)	382

Címkép: Erdősítendő lejtő gépi teraszolása

Hátulapon: Egyesületünk 100 évének élő tanúi — a szentpéterfai törzsfák

(Foto ERTI, Michalovszky I. felvételei)

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Д-р Шали Э.:</i> Сколько древесины имеем?	337
<i>Д-р Коллер М.:</i> Защита почвы и облесение в комитате ПЕШТ	346
<i>Яро З. д-р:</i> Достижения по изучению питательных веществ и по удобрениям	350
<i>Д-р Фаллер Й.:</i> Заметки современника о создании лесоводственных страниц	354
<i>Д-р Ауески Л.:</i> Воздушные зональные фронты	356
<i>Чикос-Томх И.:</i> Двухлетние опыты поливных культур благородного тополя	358
<i>Д-р Панн Л.:</i> Возможности выращивания черенков вне маточников	363
<i>Кирай Л.:</i> Новая номограмма продуктивности леса	367
<i>Отт Я.:</i> Исследование технической производительности трелевочной телеги ЭРТИ (НИИЛ/х)	374
Литературное обозрение	380

INHALTSVERZEICHNIS

<i>Dr. Sali E.:</i> Wieviel Holz haben wir?	337
<i>Dr. Koller M.:</i> Bodenschutz und Bepflanzung im Komitat Pest	346
<i>Dr. Járó Z.:</i> Bisherige Ergebnisse der Nährstoffuntersuchungen und Düngungsversuche	350
<i>Dr. Faller J.:</i> Aufzeichnungen eines Zeitgenossen über die Gründung der Zeitschrift „Erdészeti Lapok“	354
<i>Dr. Aujeszky L.:</i> Atmosphärische Frontalzonen im Walde	356
<i>Csikós Tóth I.:</i> Zweijährige Erfahrungen im Wirtschaftspappelanbau mittels Bewässerung	358
<i>Dr. Papp L.:</i> Die Möglichkeit einer Steckholzgewinnung ohne Mutterquartiere	363
<i>Király L.:</i> Ein neues Holzertragsnomogramm	367
<i>Ott J.:</i> Die Prüfung der technischen Leistung des Rückewagens für Gespannzug Typ ERTI	374
Literarische Umschau	380

A lapban megjelent tanulmányok szerzői:

Dr. Aujeszky László ny. tudományos főmunkatárs, meteorológus, Budapest; *Csikós Tóth István* erdésztechnikus, Öntözési és Rizstermesztési Kutató Intézet, Szarvas; *Dr. techn. Faller Jenő* a Bányászati Múzeum igazgatója, Sopron; *Dr. Járó Zoltán* tudományos főmunkatárs, Erdészeti Tudományos Intézet, Budapest; *Király László* az Országos Erdészeti Főigazgatóság Erdőrendezés Fejlesztési Csoportjának vezetője, Budapest; *Kiss László* tudományos munkatárs, Erdészeti Tudományos Intézet, Sopron; *Dr. Koller Mihály* az MSZMP Pest megyei bizottsága mezőgazdasági osztályának helyettes vezetője, Budapest; *Ott János* tudományos munkatárs, Erdészeti Tudományos Intézet, Mátrafüred; *Dr. Papp László* tudományos főmunkatárs, Erdészeti Tudományos Intézet, Kécskemét; *Dr. Sali Emil* az Országos Erdészeti Főigazgatóság vezetőjének helyettese, Budapest.

Mennyi fánk van ?

DR. SÁLI EMIL

Az idén mind gyakrabban és mind súlyosabban merül fel az a probléma, hogy az ország erdeiből kitermelt faanyagot nem, vagy alig tudjuk elhelyezni. Ennek a nehézségnek néhány kisebb előjele már az elmúlt két év folyamán is látható volt. Ismeretes pl., hogy az 1963/64. gazdasági évben tetőzött az iparifa-kihozatali százalék, s ugyanebben az időszakban termeltük a legtöbb fagyártmányt is. Az 1964/65. gazdasági évben mindkét említett területen már bizonyos fokú csökkenés következett be a kereslet esése miatt. Több körülmény egyelőre megakadályozta azt, hogy meg lehessen ítélni, mennyire ideiglenesek (1—2 évesek), vagy mennyire hosszabb ideig élők gondjaink.

Az idej jelenségek ellentmondásosak azok előtt is, akik a kérdéssel munkakörüknél fogva naponta foglalkoznak, még inkább azok előtt, akik hivatásszerűen nem foglalkoznak intenzíven az erdőgazdálkodással és a fát felhasználó iparágak termelésével. Véleményünk szerint a következő években egyre nagyobbá válik ez a probléma, különösen akkor, ha a nehezen szerzett tapasztalatokból nem vonjuk le a tanulságokat.

Okkal kérdezhetjük, *hogyan alakulhatott ki ez az ellentmondásos helyzet.* A válasz azonban sokkal összetettebb, semhogy egyetlen mondatban meg lehetne adni.

1. Érvényes-e az a tétel, hogy erdőben, fában szegény ország vagyunk.

Egészében ma is érvényes, mert az ország faanyagszükségletét a hazai erdők-ből nem fedezhetjük. A tételt azonban bővítenünk kell azzal, hogy nem minden fafajban és nem minden választékban vagyunk azonos mértékben, illetve arányban szegények. Hazánk növényföldrajzilag közismerten az elegyes lombos erdők övezetébe tartozik. Fenyvesítési törekvéseink felső határát is ez szabta, illetve szabja meg. A lombos fafajokban gyakorlatilag fedezzük az ország faanyagszükségletét, a fenyőfélékben azonban erre sem ma, sem a későbbi években nincs reményünk, még akkor sem, ha a felszabadulás után létrehozott fenyvesek már számottevő famennyiséget adnak. Ebben az időben a gondok viszonylag enyhülhetnek, de megmaradnak.

2. Csak átmeneti és csak részleges megoldás lehet, hogy az ipari célokra nálunk ma még nem alkalmas vagy éppen felesleg gyanánt jelentkező famennyiséget tűzifának termeljük ki. Távolatilag ez azért nem eredményes, mert a nemzetközi irányzatokhoz hasonlóan nálunk is *csökkent a tűzifa-felhasználás.* Ez nemcsak az adminisztratív jellegű korlátozó intézkedések következménye, hanem elsősorban az egyéb fűtőberendezések, illetve fűtőanyagok (hőforrások felhasználása fűtésre, távfűtés, olajtűzelés, földgáztűzelés stb.) elterjedésének, illetve elterjesztésének

eredménye is. Számítanunk kell arra, hogy ezek a tisztább és jóval kényelmesebb megoldások jelentősen tovább csökkenthetik a tűzifafelhasználást. Számos tünet alapján arra kell következtetnünk, hogy a faanyagfelhasználás adminisztratív korlátozásában túlméntünk az egészséges határon. A lakosság részére a ma még élő tilalmak rugalmas feloldásával jelentősen nagyobb mennyiségű hazai kitermelésű fát adhatunk. Alapvető célunknak az importált faanyagokkal való takarékoskosságot kell tartanunk, mégpedig mind a tűzifa, mind az iparifa esetében. Módunk van ugyanis arra, hogy az import mennyiséget — a gyorsan növvő igények ellenére is — lassú ütemben növeljük, vagy egy-egy időszakra szinten tartsuk.

3. A faipar jelentős fejlődése és növekedése tehát a forgácslap- és a farostlemezipar megteremtése, ezek termelésének bővülése gondjainkat erősen enyhítette, a további üzemek létesítése még tovább csökkenti a nehézségeket. Ma már egészen nyilvánvaló, hogy az említett iparágak, továbbá a cellulózipar hazai faanyersanyagbázison történő fejlesztése az egyetlen út ahhoz, hogy az ország természetes fenyőhiányát csökkentsük, s egyben a hazai erdőkből kitermelésre kerülő faanyagot célszerűen hasznosítsuk. A faanyag klasszikus értelemben vett mechanikai feldolgozása ugyanis nem ad olyan termékeket, amelyek a fenyőből előállítható termékeket helyettesíthetnék.

*

Célszerű gondosan megvizsgálunk, mi kelthette az erdészekben azt a meggyőződést, hogy erdeinkben a fakitermelést igen alacsony szinten kell megállapítani. Megítélésünk szerint ennek oka elsősorban az volt, hogy hiányoztak az erdőkre vonatkozó korábbi megbízható adatok, és ezt még tetézte az is, hogy az adatok tárgyalásában nem volt azonos alap, illetve az adatokat hibásan használták fel, vagy hibásan értelmezték.

A felszabadulást, majd a földreform végrehajtását követően az erdőkről mindössze nem túlságosan megbízható területadatok és a területekre vonatkoztatott fajstatisztikai adatok álltak rendelkezésre. Az erdők élőfakészletét és növedékét nem ismertük. Ez nem azért adódott így, mert a második világháború éveinek erdőgazdálkodása tette volna áttekinthetetlenné az erdőkről korábban kialakított képet, hanem az, hogy a 14500/1920. F. M. sz. rendelet, az ún. Erdőgazdasági üzemrendezési utasítás eleve lemondott arról az igényről, hogy az erdők élőfakészlete és növedéke az erdőgazdasági üzemtervek alapján megismerhetővé váljék. Az utasítás ugyanis a következőket mondta: „A fatömeg és a növedék meghatározása... azokra a faállományokra szorítkozik, melyek az első 20 évi vágásterület kijelölésénél figyelembe jöhetnek.” *Fekete Zoltán*, az erdőrendezéstan professzora tanulmányaiban, előadásában számtalanszor tett észrevételt e hiányos megoldás ellen. Arra hivatkozott, hogy ilyen módon az élőfakészlet és a növedék adatai nem ismerhetők meg. Itt említjük meg, hogy azokban az erdőrészekben, amelyekben becsülni kellett, a „fatömegnek csak 7 cm-nél vastagabb részét kell kimutatni”, viszont a „felvétel a 12 cm mellmagassági átmérőt elérő és ennél vastagabb törzsekre terjed ki”. Az utasításon belül is ellentmondás volt tehát már az, hogy még az első 20 évben vágásra szóbajövő faállományok fatömegéből a 7 cm-nél vastagabb részt sem vették teljes egészében számba. A növedék kimutatása ugyanezekben az időszakokban csak azt a célt szolgálta, hogy az erdőgazdasági üzemterv készítésekor számba vett fatömeget át lehessen számítani a 10 évi növedék hozzáadásával a fordulósok közepére.

Ezek alapján nyilvánvaló, hogy a két világháború közt eltelt években üzemtervezett erdők élőfakészlete és növedéke ismeretlen maradt.

Ennek ellenére folyt részleges és országos adatgyűjtés és ennek eredményeként találhatunk néhány közlést.

Látszólag az erdők akkori teljes területéről adott tájékoztatást Erdőgazdasági problémák című tanulmányában 1923-ban Kaán Károly (Erdészeti Lapok, 1923. évfolyam, 2—19. oldal). A Kaán által szöveg közt közölt adatokat az 1. táblázatban foglaltuk össze.

1. táblázat

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Birtok-csoport	Terület		Szabályos fakészlet		Valóságos fakészlet		Hiány	
	1000 k. h.	%	1000 m ³	%	1000 m ³	%	1000 m ³	%
Korl. forg.	1010	50	68 204	60	48 587	71	19 617	29
Szabad forg.	1032	50	44 842	40	28 851	64	15 991	36

Az adatok alapján számunkra most lényeges következtetés az, hogy Kaán tanulmánya nem az erdőterületet, hanem az összes erdőgazdasági területet (az erdő és az erdőhöz tartozó egyéb területek összegét) tartalmazza és így kat. holdanként 38 m³ átlagos fatömeget (66 m³/ha) kapunk eredményül. Számításaink szerint az erdőterület és az összes erdőgazdasági terület között 5—6⁰/₀-os a különbség. Így Kaán adatai csak az erdőterületre vonatkoztatva 40 m³/kat. hold, ill. 69 m³/ha fatömeget eredményeznek.

Részletesebb Bíró Zoltán 1929-ből származó közlése (Egy kis erdőgazdasági politika, Erdészeti Lapok, 1929. évfolyam, 62—79. oldal). Bíró megjegyzi, hogy adatai az 1923. évi adatgyűjtés eredményei, de csak 1928-ban jutottak az ő kezébe. Megemlíti azt is, hogy a tanulmányában szereplő számok nem foglalják magukban az ország összes erdőterületét: mindössze 1 691 708 kat. hold erdő jellemzőit adják. Adatai — ez kellő biztonsággal megállapítható — az erdőterületre vonatkoznak.

2. táblázat

1		2	3	4	5	6
Korosztály		Terület	Fatömeg	Élőfakészlet	Átlagnöv.	Átlagnöv.
		kat. hold	m ³ /kat. hold	m ³	m ³ /kat. h.	m ³
szál- erdő	0— 20	276 933	11	3 046 263	1,10	304 626
	21— 40	269 151	41	11 035 191	1,37	368 737
	41— 60	187 441	73	13 683 193	1,46	273 664
	61— 80	131 953	107	14 118 971	1,54	203 208
	81—100	66 315	144	9 549 360	1,60	106 104
	100—	31 635	141	4 460 535	1,28	40 493
sarj- erdő	0— 10	261 031	8	2 088 248	1,60	417 650
	11— 20	196 407	28	5 499 396	1,87	367 281
	21— 30	146 502	44	6 446 088	1,76	257 844
	31— 40	124 340	61	7 584 740	1,74	216 352
Összesen		1 691 708	átlag 45,8	77 511 985	átlag 1,51	2 555 959

Bíró Zoltán tanulmányának adatait a 2. táblázatban foglaltuk össze. A táblázat 2. rovatában levő abszolút számok számításunk eredményei, mert ezek Bíró-nál csak százalékban szerepelnek. A 3. rovat adatait közvetlenül Bíró-tól vettük át. A 4. rovatban szereplő élőfakészletadatok a mi számításaink eredményei. Bíró

ugyanis nem végezte el a szorzást és így — egyébként terjedelmes — tanulmánya az élőfakészlet összesített adataira nem tér ki. Bírónál a fatömeg 45,8/m³/kat. hold illetve 80 m³/ha.

A két tanulmány adatai alapján a következtetés nyilvánvaló:

Kaán 77,4, Bíró 77,5 millió m³-es élőfakészletről ír tanulmányában, tehát az azonosság kétségtelen;

Kaán közléséből arra lehet következtetni, hogy adatai az ország összes erdőterületére vonatkoznak, míg Bíró határozottan utal arra, hogy az adatok az ország erdeinek mindössze egy részét tárgyalják;

Bíró az adatokat csak az erdőterületre, s annak is csak egy részére vonatkoztatja, míg Kaán az ország akkori összes erdőgazdasági területére.

Nyilvánvaló, hogy Kaán valamilyen céllal a valóságosnál kedvezőtlenebb képet festett az ország erdeinek akkori állapotáról.

Bíró tanulmánya az átlagnövedékre is kitér: a korosztály átlagos fatömegét osztja a korosztály átlagos korával. A korosztályok átlagnövedékadatait szintén a 2. táblázatban dolgoztuk fel, s eredményül 2 555 959 m³-t kaptunk.

A harmincas években találhatunk még az élőfakészletre nézve közléseket, de ezek a korábban tárgyalt két forrásból származnak.

Ezt követően legközelebb a felszabadulás után, 1946-ban az ún. Erdőleltár készítése során kísérelték meg Ajtay Viktor irányításával az élőfakészlet és a növedék megállapítását.

Az Erdőleltár a felszabadulás után, a földreformos rendelkezések végrehajtása során államerdészeti kezelésbe került 1 404 000 kat. hold erdőterület adatait tárta fel. Az erdőterületben szerepel a faállománnyal borított terület, a beerdősítendő tisztások és a felújítandó vágások területe, s természetesen a fiatalosok pótlásra váró területhányada is.

3. táblázat

1	2	3	4	5
Faállomány	Terület	Élőfakészlet	Átlagos kor	Átlagnövedék
	kat. hold	m ³	év	m ³
1. Felújítandó vágásterület, fiatalos pótl. területe, beerdősítendő tisztás	113 692	—	—	—
2. 1—20 éves mageredetű fiatalos	238 189	—	10	—
3. 1—10 éves sarjeredetű fiatalos	169 837	—	5	—
4. 21—50 éves mageredetű faállomány	251 322	13 924 452	35	397 841
5. 51 évesnél idősebb mageredetű faállomány	113 325	10 171 731	60	169 528
6. 11—30 (50) éves sarjeredetű faállomány	161 377	7 337 287	25	293 491
7. 51 évesnél idősebb sarjeredetű faállomány	33 809	2 285 362	55	41 552
8. 10 év múlva vágásérett faállomány	163 575	11 924 688	kb. 44,3	269 345
9. Kora folytán vágásérett faállomány	126 061	14 078 726	kb. 61,5	229 057
10. Állapota folytán vágásérett faállomány	32 979	2 245 908	kb. 37,8	59 429
Összesen ...	1 404 166	61 968 154	—	1 460 243

Az Erdőleltár (3. táblázat) az említett erdőterületen, amely az ország akkori erdőterülete 75%-ának felelt meg, 61 968 154 m³ élőfakészletet mutatott ki. A terület egységen levő fatömeg 44 m³/kat. hold, azaz 77 m³/ha. Látható, hogy ez alig néhány százalékkal tér el Bíró 1929-ben közölt adatától. Az Erdőleltár azonban nem tartalmazta az 1—10 éves sarjerdők és az 1—20 éves szálerdők fatömegét. Ez a hiányosság ebből a szempontból nem számottevő, mert a fiatalosok — viszonylag kicsi fatömegük miatt — az élőfakészlet nagyságára legfeljebb 4—6 százalék erejéig vannak hatással. Így az Erdőleltár területegységre eső fatömegadatát azonosnak tekinthetjük Bíró Zoltán kerekén 46 m³/kat. holdas adatával.

Kétségtelen azonban, hogy mind Bíró, mind az Erdőleltár adatai csak a 7 cm-nél vastagabb fatömeget tartalmazták, ezért ezt összesfára kell átszámítanunk. Minthogy minden korfokot figyelembe veszünk, a vékonyfa az akkori mód szerint számbavett vastagfának mintegy 20—25%-ára tehető. Az átlagos összes fatömeg tehát kat. holdanként mintegy 56 m³ volt. A két világháború között és közvetlenül utána az ország erdőterülete 1 950 000 kat. hold (mintegy 1 120 000 ha) volt átlagosan. Ekkora erdőterületen e szerint akkor megvolt a 109—110 millió m³ élőfakészlet. Az 1950-től folyamatosan készített erdőgazdasági üzemtervek minden faállomány fatömegét ebben a felfogásban mutatják ki, tehát minden esetben az összes (vastag + vékony együttes) fatömeget. A rendszeres erdőgazdasági üzemtervek összesítői az ötvenes évek elején pontosan ugyanekkora átlagos fatömeget mutattak hektáronként. Megállapítható tehát, hogy az erdőgazdasági üzemtervekben kimutatott, továbbá az Erdőleltár, sőt a felszabadulás előtti élőfakészlet adatok között ellentmondás a valóságban nem volt. A területegységre eső fatömegben megmutatkozó egyezés a legmeggyőzőbb bizonyítéka annak, hogy az Erdőleltár készítői, az adatgyűjtő lapok kitöltői elismerésre méltó, gondos munkát végeztek. Súlyos félreértések, kellemetlen következmények tapasztalhatók azonban az adatok hibás felhasználása folytán (pl. Barlai: Erdőgazdaságpolitikai irányelvek, 1947. 9. oldal).

Az élőfakészlettel szemben sokkal inkább eltértek a vélemények az erdők növedékét illetően. Amint említettük, Bíró foglalkozott ennek kimutatásával. Az Erdőleltár gyűjtőlapjai a növedékre vonatkozóan adatokat nem tartalmaztak. Az Erdőleltár összesítője mégis ad erről tájékoztatást, amely számítás eredménye. Ma már a számítás nem lelhető fel, csak a végső eredmény áll rendelkezésünkre. A számítás módját azonban rekonstruáltuk. Ez hasonló volt ahhoz, ahogyan Bíró végezte számítását 1929-ben: az egyes faállománycsoportok fatömegét osztották a feltételezett átlagos korrallal. Az eredmény az említett 1,4 millió kat. hold erdőben 1460 millió m³ növedék. Ez a roppant kicsiny növedékadat vezetett arra a következtetésre, hogy a kitermelést igen erősen korlátozni kell. Az Erdőleltárnak azonban ez a növedékadata — amely gyakorlatilag átlagnövedék — teljesen hibás volt. A hiba okát abban leljük meg, hogy a számításhoz szükséges adatok nem álltak rendelkezésre. Az élőfakészlet tárgyalása során már említettük, hogy az Erdőleltár nem tartalmazta az 1—10 éves sarjerdők és az 1—20 éves szálerdők fatömegét. Ez az elhanyagolás a növedék számításában már durva hibát okozott, mert a fiatalosok kis fatömegének és a fiatalosok alacsony korának a hányadosa tetemes nagyságú eredményt ad. Ezért a kimutatott növedékhez legalább 30—35%-ot kell adnunk, hogy reális értéket kapjunk. Az így kiigazított adat is még mindig csak a vastagfában kifejezett növedéket adja. Ezt a különbséget is korrigálva olyan számot kapunk eredményül, amely lényegében megegyezik az erdőgazdasági üzemtervek összesített átlagnövedékadatával (akkoriban mintegy 3 millió m³).

Szükséges azonban azt is megemlítenünk, hogy az erdőgazdasági üzemtervek átlagnövedék- és folyónövedékadatai csak részben közelítik meg az erdők valósá-

gos fatermését. Az átlagnövedék esetében ez egészen nyilvánvaló: a faállomány számbavett fatömegét osztjuk a korával, tehát a számbavételt megelőző időkből végzett előhasználatok fatömegét, amely nincs meg már a faállományban, figyelmen kívül hagyjuk. Az üzemtervekben kimutatott folyónövedékben az eltérés a ma rendelkezésre álló fatermési táblák hibájára vezethető vissza. *Ezért a folyónövedékre vonatkozó üzemtervi adat a főállomány folyónövedéke és az összes fatermés folyónövedéke között mozog.* Pontosabb helyét faterméstani kutatásokkal lehetne megállapítani, de — véleményünk szerint — helyesebb, ha e helyett a kutatókapacitást inkább új fatermési táblák készítésére használjuk fel.

Több évtized távlatában az összes fatermés (tehát a fő- és a mellékállomány együttesen) folyónövedéke szabja meg a kitermelhető famennyiséget. Rövidebb időszakra, ill. időszakokra sokkal inkább meghatározó tényező a vágásra érett faállományok sora és az a fatömeg, amelyet nevelővágások útján a faállomány megmaradó része érdekében ki kell termelnünk.

A kitermelhető fatömeget illető tisztánlátást még más körülmények is zavarják. Ezek közül a két világháború között folytatott erdőgazdálkodás bírálatának módját említjük meg. A felszabadulás előtt folytatott erdőgazdálkodás felett egyszerűen úgy szoktunk napirendre térni, hogy rablógazdálkodás folyt az ország erdeiben. Ezt a megállapítást összekapcsoltuk — szavakkal gyakran külön ki sem fejezve — azzal, hogy csökkent az erdők élőfakészlete, romlott a minősége, nem újították fel rendszeresen a vágásterületeket, hibás erdőművelési gyakorlat folyt stb. A kérdés azonban nem ennyire egyszerű, bár a rablógazdálkodás több és jellemző kritériumát számos helyen fellelhetjük.

Bíró Zoltánnak már többször idézett tanulmánya néhány fafajra a korosztályviszonyokat is megadja. Ezek összevethetők a fafajok mai adataival. Az összehasonlítás eredménye egyértelmű: a szálerdőkben, mégpedig elsősorban az értékes (tölgy-, bükk-, fenyő-) szálerdőkben a megengedhetőnél többet termeltek ki, ugyanakkor jóval kevesebbet a sarjerdőkben. A sarjerdőkben nagyobb volt a megtakarítás, mint az értékes szálerdőkben a túlhasználat. Igazolható, hogy a két világháború között eltelt években kis mértékben nőtt az élőfakészlet, de minősége — különösen az eredet szerinti arányok gyengülése miatt — erősen romlott.

Hazánkban — amint már említettük — az állami erdőrendezés 1950-ben kezdte nagyobb méretekben az erdőgazdasági üzemtervek készítését. Az első esztendőben gyűjtött adatok érzékeltették, hogy a korábbi véleményekhez képest módosítanunk kell álláspontunkat. Ma már megítélhető, hogy helyesebb lett volna a korábbi időkből ismert adatok valóságos tartalmával megismerkednünk olyan módon, hogy alaposan tanulmányozzuk a forrásokat, majd az adatok különböző célokra történő felhasználásának módját. Elemoznunk kellett volna elsősorban pl. azt, mi a következménye az akkori vastagfáról az összesfára való áttérésnek, vagy pl. azt, hogy helyenként nem használták-e fel az erdők egy részére vonatkozó adatokat az ország összes erdejére vonatkozó adatként.

Mínthogy minderre nem gondoltunk, a szakmai közvélemény a várthoz képest számszerűségében eltérő adatokat idegenkedve fogadta. Ezt még növelte az az érzés, hogy az erdőrendezőségek nyilván a legjobb erdőket vették először munkába. Viszont tizenkét erdőrendezőség dolgozott az ország legkülönbözőbb vidékein, s ez azt eredményezte, hogy már az első évben, majd később minden esztendőben lényegében az országos átlagból vették a mintát. Az erdők felszabadulás előtti tulajdoni viszonyai igen változatosak voltak, e mellett egységes elvek szerint nem folytatható erdőgazdálkodás. Az államerdészet — kisebb-nagyobb mértékben — minden tulajdoni kategóriából részesedett az erdők 75⁰/₀-ának államosítása-kor. A minták ezért kezdettől fogva az országos átlagot képviselték. Mi sem jel-

lemzi ezt jobban, mint a következők: 1951 végén az erdőrendezés 150 929 hektár fatermelésre kijelölt erdőre készített összesítőjében az egy hektárra eső átlagos fatömeg 109 m³; 1958 februárjában 920 482 hektár — szintén fatermelésre kijelölt — erdőben az összesítő 110 m³-t mutatott hektáronként. Az átlagnövedék és a folyónövedék ugyanilyen szilárd volt. A korosztályviszonyok hasonló módon állandósultak a 11 évesnél idősebb faállományokkal borított területeken, de: amilyen mértékben csökkent az erdőtelepitések és a gyorsütemű vágásfelújítások révén az ún. üres terület, úgy nőtt az 1—10 éves korosztály területe. Már az első években teljesen kialakultak és később alig változtak a vágásérettségi viszonyok és az üzemtervi előírások, az utóbbiak közt is elsősorban a véghasználati tervszámok. A véghasználati fatömegelőírás kezdettől fogva 2,4 millió bruttó m³ körül mozgott. (Megjegyezzük már itt, hogy az erdőgazdasági üzemtervek nagyobb mértékű megújítása kezdetén, az 1960-as évek elején ez az előírás jelentős mértékben megnőtt.)

Az erdőgazdasági üzemtervek leíró jellegű adatainak bírálatához képest több észrevétel adódott az üzemtervi előírásokkal, elsősorban a véghasználati tervezésekkel szemben. Bizonyos mértékig ennek tudható be, hogy az üzemtervi véghasználati előírásokat az egyes esztendőekben legfeljebb megközelítettük, de egészen el nem értük. A fakitermelés másik területén, az előhasználatokban viszont — különösen a korszerű elvek kialakulása után — jelentősen nagyobb fatömeget termeltünk ki az üzemtervi előírásokhoz viszonyítva. Az összes fakitermelés azonban végül is mindvégig kevesebb volt a faállományok-adta lehetőségeknél. A fatömeget nem mindig az értékes erdőkben takarítottuk meg. Ezért kell visszatérnünk a zárójelben tett megjegyzésünkre: az ötvenes években készült üzemterveknek a hatvanas évek elején megkezdett megújítása során kiütköztek a megtakarítás következményei, nőtt a vágásérett faállományok fatömege és nőtt a véghasználati előírás is. Ezeket a jelenségeket sem erdőrendezőseinknek, sem erdőgazdaságainknak nem szabad felületesen szemlélniük: az élőfakészlet összetételének az alakulását is gondosan meg kell vizsgálnunk annak eldöntése végett, hogy feltétlenül előnyös-e az élőfakészlet növekedése.

Meggyőződésem, hogy a felszabadulás óta elért nagyszerű eredmények sorába kerülhet az, hogy ha a felsorolt elveket tudatosan érvényesítjük. Elsősorban a lábon hagyott, kevéssé kelendő fafajokból álló állományok kitermelésére gondolunk. Ennek végrehajtása nyilván nem lehetséges néhány év alatt, s emellett a munkához szükséges műszaki és egyéb feltételekről is gondoskodnunk kell. A termelés növeléséhez 100 ezer m³-enként pl. 30—35 Stihl-Contrára, vagy hozzá hasonló teljesítményű motorfűrészre, 40—45 tehergépkocsira, kb. ugyanennyi vontatóra van szükségünk, s ezeken felül erdőfelújításban mintegy 400—450 hektárral többet kell végeznünk, és ehhez a mag- és csemetetermelésben a feltételeket meg kell teremtenünk.

Valószínű, hogy néhány éven keresztül csak tűzifaként — igen kicsiny hatásokkal — értékesíthetjük a kitermelt többletet. Ha azonban arra is figyelemmel vagyunk, hogy ma ebből a választékból is jelentős az importunk, megítélhetjük ennek fontosságát. E mellett módunk nyílik a legkülönbözőbb helyi igények jóval kedvezőbb kielégítésére is, mint azt ma tesszük. Mind az erdők helyzete, mind a népgazdaság érdeke sürgeti a megoldást.

Néhány adatot már felsoroltunk az erdők számszerű jellemzői közül. Ezek azonban inkább a 8—12 évvel ezelőtti képet szemléltették. A 4. táblázatban a legfontosabbakat ismertetjük az erdőgazdasági üzemtervek legutóbbi, 1964. végi összesítője ill. számítás alapján. A táblázatban foglaltakkal kapcsolatban célszerű megjegyeznünk, hogy

1. az összes erdőterület adatait az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal 1965. évi kiadványából vettük át, tehát ezek az erdőhöz tartozó egyéb területeket nem tartalmazzák;
2. a fatermelésre kijelölt erdők területét az erdőrendezés eddigi tapasztalatai alapján számítottuk (ezek kb. 94%-át adják az összes erdőnek);
3. az egy hektárra eső fatömegadat az említett üzemtervi összesítőből származik az állami erdőgazdaságok esetében, míg az egyéb kezelőknél ennek 80—85%-át vettük alapul (tájékoztatásul szükséges közölnünk, hogy mintegy 10%-kal több fatermelésre kijelölt erdőre készült üzemterv, mint amennyi az erdők területrendezése után az állami erdőgazdaságok kezelésébe került);
4. mind a fatömeg-, mind a növedékadatokat kizárólag a fatermelésre kijelölt erdők területére vonatkoztattuk (a 120 m³/ha adat a kimutatott élőfakészlet és a fatermelésre kijelölt összes erdőterület hányadosa);
5. az 1 hektárra eső átlag-, ill. folyónövedék adata az állami erdőgazdaságok esetében az üzemtervi összesítőből származik, az egyéb kezelőszerveknél ezt redukáltuk;
6. itt is megismételjük, hogy az eszközök hiányosságai miatt a növedékadatok az összes fatermés növedékének egy hányadát tartalmazzák.

4. táblázat

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Az erdő kezelője	Összes	Faterm.	Fatömeg		Átlagnövedék		Folyónövedék	
	erdőterület		1 ha-on	Össz.	1 ha-on	Össz.	1 ha-on	Össz.
			m ³	1000 m ³	m ³	1000 m ³	m ³	1000 m ³
	1000 ha							
Áll. Erdőgazd. . .	998	940	120	112 800	3,21	3017	3,63	3412
Egyéb szerv	423	400	100	40 000	2,65	1060	3,00	1200
Összesen . . .	1421	1340	114	152 800	3,04	4077	3,44	4612

A táblázat adatai közt a leginkább szembeötlő az, hogy az 1950-es évek elejétől az egy hektárra eső fatömeg 109—110 m³-ről 120 m³-re nőtt. Arra ugyanis mindenképpen számítottunk, hogy az erdők élőfakészlete a nagymértékű erdőtelepítés és az örökölt erdőfelújítási hátralék felszámolása révén nő. A területegységre eső átlagos fatömegben azonban átmeneti jellegű visszaesést vártunk, mert a kezdeti (az 1950-es évek elejei) viszonyokhoz képest a fent említett ok miatt erősen megnőtt a fiatalosok, tehát a hektáronként egészen kis fatömeget képviselő faállományok aránya. E várakozással szemben a tények azt mutatják, hogy az 1—10 éves korosztály kivételével valamennyi korosztályban nőtt az egy hektárra eső fatömeg. Minthogy egyidejűleg nőtt az erdők területe is, az átlagos fatömeg és a terület szorzataként az élőfakészlet jelentősen nagyobb lett. A részletesebb vizsgálat határozottan előnyös eredményekre világít rá. Az összes értékes fafajunk átlagos fatömege növekedett. Ez különösen a bükkösök esetében kedvező, mert egyidejűleg a bükkösök korosztályviszonyai is javultak.

Vitatható azonban, előnyös-e, hogy az átlagosnál jóval erősebben nőtt a koscsánytalantölgy sarjerdők, a csertölgy szál- és sarjerdők, továbbá különösen az akácsarjerdők fatömege, mégpedig leginkább a célszerűnél hosszabb ideig való lábönthagyas következtében. Ezek azok a jelek, amelyek — az általánosságban kedvező kép ellenére is — elgondolkodtatnak bennünket.

Mindezek úgy hatnak a kitermelés mai és jövő mennyiségére, hogy nagyobb fatömeg termelhető ki, mint a felszabadulás előtt, de ezen belül: egyelőre kevés az értékes fafajokból, jóval több a kevésbé értékesekből.

*

Az ország erdeiben és fásításaiban a bruttó fakitermelés elérte az évi 4,6 millió m^3 -t. Ezzel a két világháború között eltelt évek átlagosan 3,5 millió m^3 -es bruttó fakitermelését 1,1 millió m^3 -rel, több mint 31%-kal meghaladtuk. Mégis egyre inkább tapasztaljuk, hogy korántsem értük el erdeink teljesítőképességének felső határát. Igaz, nem férhet kétség ahhoz, hogy a ma legértékesebbnek ítélt kemény lombos erdeinkben és fenyveseinkben egy-két évtized szükséges ahhoz, hogy a fakitermelést lényegesen növelhessük, de növelnünk kell, mégpedig a kevésbé értékes, elsősorban a sarjeredetű faállományokban. Ha ezt halogatjuk, jelentős időt veszíthetünk az új, jobb faállományok kialakításában.

A megoldást sürgeti annak a 300 ezer hektár erdőtelepítésnek és fásításnak a sorsa is, amellyel a felszabadulás után az ország faállománnyal borított területe növekedett. Ezek, s ezek közül különösen a nyárasok már ma jelentős előhasználati fatömeget adnak, néhány év múlva pedig egy részük vágáséretté válik.

Ezek után alig lehet kétségünk abban, hogy a faelhelyezési gondjaink közül a tartósnak ígérkezőket a tények időben való feltárásával, ezek alapján a fát felhasználó iparágak igen gyors fejlesztésével oldhatjuk meg. Átmeneti problémáink egy része rendezhető a helyi igények erősebb kielégítésével, a fafelvásárlásnak a valóban legfontosabb választékokra való korlátozásával.

Mik a teendőink?

1. Támaszkodnunk kell az erdőrendezés felszabadulás után összegyűjtött adataira mindaddig, amíg — néhány évi szünet után — 1966-tól az erdőrendezés újabb adatokkal cseréli ki a régebbi adatokat.
2. Az erdőrendezésnek az eszközök-adta lehetőségeken belül pontos tényleíró és tervező munkát kell végeznie az ország összes erdejének üzemtervezése során; s ebben — elsősorban a faterméstani kutatások terén — a kutatásnak is segítenie kell az erdőrendezést.
3. A rendelkezésünkre álló, s folyamatosan bővülő adatok felhasználásával következetesen tegyük meg az intézkedéseket az erdőgazdasági termelés bővítésére (fakitermelés növelése, ennek megfelelően az erdőfelújítások maradéktalan és szakszerű elvégzése, mindehhez a fakitermelő, faanyagmozgató és erdőművelő gépek, eszközök és egyéb feltételek biztosítása).
4. A fafeldolgozó iparágakkal még szorosabban együtt kell működnünk. Ennek az együttműködésnek alapvető feltétele, hogy időben kell feltárnunk a fa nyersanyagban levő lehetőségeket a fafeldolgozó ipar számára. Véleményem szerint a fát feldolgozó iparágak ellátását csak a tartósan, egyre bővülő mennyiségben rendelkezésre álló, ill. megtermelésre kerülő nyersanyagbázisra lehet alapozni.
5. Úgy tűnik, a jelenleg ismert nyersanyaglehetőség hasznosítása — jelentős beruházások révén — 7—8 éven belül megtörténik. Ennyi ideig az ismertetett okok miatt számolnunk kell a faanyagelhelyezési gondok megmaradásával.
6. Tudatosabbá kell válnia annak, hogy az erdő eszköz, nem pedig végső cél. Eszköz, akár fatermelésre, akár magtermelésre, akár valamilyen védő célra létesített erdő. A fatermelésre kijelölt erdők elsődleges célja a népgazdaság, a lakosság faanyaggal és a fafeldolgozó ipar útján fatermékekkel való jobb ellátása. Számolnunk kell azzal, hogy 9—10 év múlva legalább hatmillió

bruttó m³-re kell növelnünk az ország erdeiben a fakitermelést — gondoskodva a kitermelt fa megfelelő hasznosításáról.

Д-р Шали Э.: СКОЛЬКО ДРЕВЕСИНЫ ИМЕЕМ?

В настоящее время лесоустроительные работы в Венгрии проводятся в широких масштабах. И данные лесоустройства дают возможность правильно ответить на поставленный в заглавии этой статьи вопрос. Если раньше, из-за не имения полных данных о лесных запасах в стране, считали, что можно ежегодно рубить 3 миллиона кубометров леса, то сегодня уверенно можно сказать: в 1975 году будет вырубаться 6 миллионов куб. м. Принимая во внимание, что леса Венгрии содержат не много хвойных пород, необходимо более тесное сотрудничество лесного хозяйства с деревообрабатывающей промышленностью. Современная деревообрабатывающая промышленность (заводы древесноволокнистых, стружечных плит и целлюлозы) может вырабатывать и из лиственных пород продукцию, которая ранее вырабатывалась из хвойной, в основном, импортной древесины. Однако, создание таких заводов требует нескольких лет. Поэтому уже сейчас необходимо заботиться о наиболее рациональном использовании, ожидаемой по увеличенной заготовке древесины.

Dr. Sali E.: WIEVIEL HOLZ HABEN WIR?

Mit zunehmender Betriebsplanung und neuerer Auswertung ihrer Ergebnisse wird die Überprüfung der früher gegebenen Antwort nötig sein. Nach früherer Beurteilung konnte man jährlich rund 3 Mill. m³ schlagen, heutzutage steht es schon klar, dass so um 1975 schon mindestens 6 Mill. m³ geschlägert sein können. Demzufolge dass in Ungarn Wälder der Naturgegebenheiten gemäss in Nadelhölzern arm sind, muss strenge Zusammenarbeit zwischen Forstbetrieb und Holzindustrie bestrebt werden. Moderne Platten- und Zellstoffindustrie herstellt aus Laubholz Nadelholzimport mindernde Produkte. Eine solche zu schaffen braucht Jahre, wir müssen uns schon heute darum zu kümmern, dass später die grossen Laubholzmengen rationell verwertbar sein können.

Talajvédelem és fásítás Pest megyében

Maximális és minimális program

DR. KOLLER MIHÁLY

Pest megye művelt területének 40—45%-a a természeti erők időnkénti vagy állandó pusztításának van kitéve. A mélyebb fekvésű területeket árvizek, belvizek fenyegetik, a laza futóhomokon a szél okoz gyakori károkat, a dombvidék lejtőin pedig a víz.

A defláció és az erózió veszedelmét főleg az egykori oktalan erdőirtások idézték elő, a nagyüzemi gazdálkodásra való áttérés napjainkban sajnos a veszélyt csak tovább növelte. A kisparaszti földeket többnyire vegyes növényzet fedte, több mezsgye, út keresztezte. A táblásítással méginkább szabaddá vált az út a pusztító erők működése előtt. A megoldás nem abban van, hogy térjünk vissza az elmáradott kisüzemi gazdálkodáshoz, hanem a további károk megelőzése végett bátrabban éljünk azokkal a hathatós eszközökkel, amelyeket épp a korszerű nagyüzemi gazdálkodás ad a kezünkbe a pusztító erők megfékezésére.

E tekintetben ma igen sok a tennivalónk. A mezőgazdaság szocialista átszervezése utáni első években figyelmünket főleg a fiatal szövetkezetek megszilárdítása kötötte le. Azóta viszont a talajvédelem gyakorlati kérdései mindinkább előtérbe kerültek és az is mind nyilvánvalóbb, hogy megoldásuk nem tűr késedelmet.

Tudjuk, hogy amúgy is szűken állunk termőterületekkel, hogy állandó gondot okoz a talajerő visszapótlása még azokon a földeken is, amelyeket nem károsít se a víz, se a szél.

Ilyen körülmények között nem nézhetjük közömbösen futóhomokos és lejtős területeink talajának fokozatos pusztulását.

Megyénkben a felmérések szerint pl. 141 000 kh.-on pusztít az erózió. *Holdanként évente mintegy 40—80 tonna termőtalajt sodor le a víz.* A kár óriási!

A további károk megelőzésére azonban jelenleg nem áll rendelkezésre korlátlan mennyiségben beruházás, még ha a költségek rövid időn belül megtérülnek is. Ez teszi problematikussá azoknak a vízgyűjtőterületi komplex irányterveknek a végrehajtását, amelyek ma már elég gyors egymásutánban készülnek az ország legveszélyeztetettebb területeire, így a mi megyénk erózió sújtotta tájaira is.